

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1815_255-intro-shoot-idm72.pdf (tilgået 30. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Publikationens struktur

Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske (Grundtvig 1815a; herefter: *Prøverne*) blev udgivet som en udvidet subscriptionsindbydelse til en samlet nyoversættelse af Snorre Sturlusons *Heimskringla* og Saxo Grammaticus' *Gesta Danorum*. Oversættelserne udkom hver i tre bind i løbet af årene 1818-1823, *Norges Konge-Krønike 1-3* og *Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus 1-3* (om Saxo og hans værk, se indledningen til Grundtvigs oversættelse her).

Prøverne indeholder et indledningsdigt ("Mindesang paa Fædres Gravhøj") og en fortale, hvori Grundtvig henvender sig til "Norske" og "Danske" og argumenterer for, at det er elementært vigtigt at beskæftige sig med Snorre og Saxo på ny. Derpå følger de egentlige oversættelsesprøver: "Hellig Olavs sidste Dage" – et udsnit af *Olav den Helliges Saga*, der skildrer slaget ved Stiklestad og kongens fald, og "Om den gullandske Kongelinie i Danmark" – tre kærlighedsfortællinger fra Saxos 7. bog. Publikationen afsluttes med en "Kundgørelse" fra Selskabet for de Nordiske Oldskrifers Udgivelse, der stod som udgivende organ både for *Prøverne* og de senere komplette oversættelser. Heri gives der konkrete oplysninger om, hvordan subscriptionen og udgivelsen skulle foregå – et nyt koncept, der skulle gå uden om boghandlerne og minder om senere tiders bogklubber – samt et udblik over selskabets påtænkte videre publikationsprogram.

Tilblivelse

Snorres *Heimskringla* i en ny oversættelse

Selv om Grundtvig i *Prøverne* står både som forfatter og som medlem af udgiverselskabets komité, blev oversættelserne ikke til på hans eget initiativ. Faktisk trådte han forholdsvis sent ind i tilblivelsesprocessen, men blev efterhånden hovedaktør og bærende drivkraft.

Initiativet til en nyoversættelse af Snorres *Heimskringla* kom fra den islandske fødte filolog og overlærer Paul Arnesen i Christiania, der den 6. november 1810 henvendte sig til Selskabet for Norges Vel og foreslog det at bekoste og udgive en nyoversættelse, som han selv ville foretage. Selskabet godtog selve ideen, men valgte dog at foreslå dr. Einar Gudmundsson, pastor i Sørum (Akershus fylke), sammen med filolog prof. Jón Ólafsson som oversættere af prosaen, mens Adam Oehlenschläger skulle oversætte poesien. De to første afslog tilbudet; Oehlenschläger blev måske aldrig spurgt.

I 1811 tog et medlem af selskabets danske komité, Svend Borchmann Hersleb, uofficielt kontakt til Grundtvig for at høre, om han ville være villig til at revidere en kommende oversættelse af Arnesen, hvilket han forbeholdent gik med til. Ved et møde 2. maj 1812 i selskabets hovedkvarter i Christiania accepteredes Arnesen som oversætter af prosaen i *Heimskringla*; Grundtvig blev betroet at oversætte versene og at assistere Arnesen, hvis det skulle vise sig nødvendigt. Arbejdet forventedes færdiggjort sommeren 1814. Grundtvig havde åbenbart allerede i foråret 1812 tilbudt selskabet en oversættelse af *hele* værket inklusive en af ham selv skrevet fortsættelse af Snorres historie. Dette ignorerede selskabet (Johansen 1968, s. 55 f. og 60).

I maj 1813 opgav Arnesen oversættelsesarbejdet, hovedsagelig pga. travlhed, da han i mellemtiden var blevet overlærer ved Slagelse Latinskole. Grundtvig blev nu bedt om at overtage opgaven også at oversætte Snorres prosa. Dette indvilligede han i og oplyste, at han faktisk allerede havde været i gang med det i et stykke tid på eget initiativ (Johansen 1968, s. 60). Han blev bedt om at indsende en prøve på sin oversættelse, men en sådan fik han muligvis aldrig sendt – der er i alt fald ikke bevaret nogen.

Desværre findes der heller ingen dokumenter, der kunne give oplysninger om aflønningen for oversættelsesarbejdet. Johansen (1968, s. 60) antager, at det var en stiltiende aftale, at Grundtvig skulle få det samme honorar, som var blevet lovet Arnesen, nemlig 10 rigsdalere for hvert trykt ark. Det er dog sandsynligt, at han allerede fik penge i 1813 og 1814. Statsbankerotten 1813 ramte dog også selskabet og havde konsekvenser for Grundtvigs aflønning – men ikke for hans arbejdsiver.

Som konsekvens af Norges adskillelse fra Danmark i 1814 blev den københavnske afdeling af Selskabet for Norges Vel nedlagt i august 1815 og afløst af et dansk Selskab for Nordens Oldskrifter med Grundtvig som formand. Dette selskab stod herefter for udgivelsen af *Prøverne* og pengeindsamlingen til de komplette værker.

Grundtvig havde i de år, han arbejdede på oversættelsen, ingen fast ansættelse. Desuden faldt honorarindtægterne fra Selskabet for Norges Vel også bort efter opløsningen af den danske afdeling. Det ser ud, som om han oprindelig må have tænkt, at han ikke selv skulle have betaling for oversættelsesarbejdet. I forordet til Saxo-oversættelsen (1818b, s. XXXIV) beretter han dog: "saasnart Kong Frederik den Sjette hørde, at Krønikernes Oversætter var for tungnem til at lære Skialdene den fri Kunst af, at nære sig foruden Leve-Brød", fik han i årene 1818-1824 bevilliget et årligt oldforskerlegat på 600 rigsdalere af statskassen, svarende til en halv professorløn (Schrøder 1905, sp. 816 og Lundgreen-Nielsen 2010, s. 49).

"... med mindre Saxos kunde følges med!"

I januar 1814 skrev Grundtvig en fortale til en (tabt eller aldrig fuldført) prøveoversættelse (Fasc. 246.6), der beskæftiger sig meget med Danmarks og Norges adskillelse, men fortalen forblev et manuskript. Det må dog have bekymret ham meget, at den krønike, han arbejdede på, ikke længere kunne betragtes som hans fædrelands historie, og at "Snorre ikke længere var hans landsmand", som Lundgreen-Nielsen (2010, s. 58) udtrykker det. Tidligt i foråret 1815 besluttede Grundtvig sig for, at han ville give det 'norske' værk *Heimskringla* en 'genuint dansk' modvægt og udgive det sammen med en nyoversættelse af Saxos *Gesta Danorum*, der på den tid "ikke forelå i en stil, almindelige danskere kunne tiltrækkes af" (2010, s. 58). Tre år senere, i fortalen til Saxo-oversættelsen, beskrev han denne beslutning som en ret dramatisk, nærmest visionslignende erkendelse. Han siger, at "Fædrenelands-Kiærligheden" vågnede under oversættelsen af *Olaf den Helliges Saga* "med en mig hidindtil af Erfaring ubekendt glødende Ild og seierrig Vælde i mit Bryst [...] jeg kunde nu ei bære det over mit Hjerte, at udgive Snorros Krønike, med mindre Saxos kunde følges med!" (Grundtvig 1818b, s. XXX).

I Grundtvigs øvrige forfatterskab fra denne tid findes ingen spor af, at beslutningen skyldtes en sådan voldsom oplevelse. Både Johansen og Lundgreen-Nielsen vælger dog at tro på, at dette "lynneslag" (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 58) virkelig må have fundet sted, i og med at "hændelsen er meget karakteristisk for Grundtvig: hans åndelige liv var jo en sådan kæde af pludselige og voldsomme vendinger, gæringer, besindelser, anfald af lyst til at tage fat på noget helt nyt" (Johansen 1968 s. 61). Mens oversættelsen af *Heimskringla* oprindelig må anses som et bestillingsværk, skønt den havde hans ægte interesse, blev Saxo-oversættelsen altså til helt på Grundtvigs eget initiativ.

Men helt ud af det blå kom den ikke. Allerede i 1809 havde Gustav Ludvig Baden efterspurgt en ny oversættelse af Saxo (Rønning 1908, bind 2:1, s. 176), og Grundtvig tog tanken op i en upubliceret afhandling med titlen "Lidet om Saxo og Snorro. Sammenskrevet af Nik. Fred. Sev. Grundtvig som Alumn paa Valkendorfs Kollegium" (Fasc. nr. 240 i Grundtvig-arkivet). Selvom han der klart giver Snorre fortrinnet og indrømmer Saxo kun at have frembragt et "*mekanisk* Konstværk" (blad 9r-v, se også Lundgreen-Nielsen 2010, s. 46), fordi det skulle tvinges ned i latinens korset, argumenterer han stærkt for at rehabilitere begge forfattere som historiske kilder og dermed som byggesten til nationens identitet.

Fra samme tid er der også bevaret et manuskript med en prøveoversættelse fra 3. bog (Fasc. 241.1 i Grundtvig-arkivet). Heri argumenterer Grundtvig for et arkaiserende sprog i oversættelsen (se også Toldberg 1946, s. 106). Prosaen har klart norrøniserende træk, og til oversættelsen af *Bjarkemålet*, der indgår i dette upublicerede manuskript, bruger han et versemål, der minder om *fornyrðislag*. Dette står i skarp kontrast til hans holdning og oversættelsespraksis senere hen.

Koblingen af *Heimskringla* med *Gesta Danorum* er heller ikke uden forbillede. Sejer Schousbølls Saxooversættelse blev trykt hos Godicke i København 1752 – og fem år efter, i 1757, udkom der hos samme bogtrykker en fuldstændigt gennemarbejdet nyudgave af Peder Claussøns *Heimskringla* – sandsynligvis også besørget af Schousbølle. Jon Gunnar Jørgensen (2010, s. 84 f.) mener, at "Oppfatningen av 'Saxo' og 'Snorre' som et dansk-norsk par er tydelig i utgivelseshistorien på 17- og 1800-tallet. Nye oversettelser av *Gesta Danorum* ble etter 1633 [dvs. efter Claussøns *Heimskringla*-oversættelse i Ole Worms udgave] alltid planlagt sammen med en ny udgave av *Heimskringla*". Grundtvigs tvillingeværk følger sig dermed ind i og forstærker en tradition (Jørgensen 2010, s. 85).

Placering i Grundtvigs liv og forfatterskab

Grundtvig anså selv 1815 som et år, hvor et nyt livsafsnit begyndte: overgangen fra hans "teologiske" til hans "historiske" periode (Johansen 1968, s. 61 f.). De værker, han udgav omkring denne tid, bærer præg af dette skift. I året før *Prøvernes* udgivelse publicerede han *Herren kommer!* og andre prædikener samt nogle

salmer. I 1814 udkom også *Roskilde-Riim*, et monumentalt krønike-digt, der beskriver Danmarkshistorien, især i reformationstiden, og som skulle lægge sig i forlængelse af hans *Verdenskrønike* fra 1812, og efterfølgende udkom *Roskilde-Saga til Oplysning af Roskilde-Riim* (1814c).

Selvom han må have været opslugt af oversættelsesarbejdet med *Heimskringla*, ser det ud til, at han samtidig tænkte på yderligere oversættelsesprojekter: Den kritik af Thorkelins *Beowulf*-udgave (1815), som Grundtvig publicerede i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* i juli og august 1815 (1815d), indeholder også en prøve af hans egen oversættelse til dansk, som i revideret form indgik i *Bjowulfs Drape* 1820.

Beskæftigelsen med samtidens historie og filosofi fandt nedslag i *Imod den lille Anklager* (1815b), et stridsskrift mod Hans Christian Ørsted med en 'bevisføring' for, at "Schellings Philosophie er uchristelig, ugudelig og løgnagtig", og i skriftet *Europa, Frankrig og Napoleon, en dansk historisk Betragtning* (1815c). Grundtvig betragtede sit arbejde med at skabe en ny tilgang til oldtidens skrifter som et tiltag til at modvirke disse politiske og filosofiske kræfter, som efter hans mening trak Danmark og Norden i en helt forkert retning. I fortalen til *Prøverne* bliver dette beskrevet som en kamp mod "Uhyret, der stiler paa at isne eller knuse Nordens Hjerter" (s. XXII). Johansen (1968, s. 63) læser 'uhyret' som "nutidens åndløshed og usselhed". Grundtvigs drivkraft i oversættelsesarbejdet var hans tro på, at man "ved at fordybe sig i Oldtiden, kunde og skulde gienføde dens Glands", som han udtrykker det i *Nordiske Smaadigte* (1838, s. 307). Forfædrenes og historiens ånd og sande kraft ligger efter hans overbevisning stadig bundet i oldtidens mindesmærker, og de ville kunne vise sig aktuelle i samtiden, hvis de ville nå op til folkets bevidsthed igen. For Grundtvig var dette ikke bare et national-kulturelt anliggende, men i mindst lige så høj grad en religiøs forpligtelse: at opfylde det fjerde bud – at ære sin fader og moder. Denne holdning tematiseres i fortalen til *Prøverne* (se fx s. XV) og bliver også illustreret i indledningsdigtet.

Indledningsdigtet

Denne gemte ånd og latente sandhed finder vi igen i indledningsdigtets billede af den nordiske natur, som Grundtvigs sang i fugleskikkelse flyver hen over. Både klipperne (strofe 9), egelunde (strofe 10) og havet (strofe 11) bærer stadig spor efter fædrenes bedrifter og opfordres til at vågne op igen. Efter denne appel til naturen, dvs. "rummet", tilkaldes de afdøde fædre, der efter Lundgreen-Nielsens opfattelse (1980, bind 2, s. 653 f.) står for "tiden" og historien, som skal tordne ned fra himmelen (strofe 13-15) og ryste det bevidstløse folk op af sin dvale. Begge påkaldelser afsluttes med en vækkelsesstrofe (strofe 12 og 16), der citerer fra Kingos passionssalme om de sovende disciple (*Vinter-Parten* 1689 nr. 162). Som tredje komponent præsenterer Grundtvig efterfølgende sig selv som gudsendt vækker, præst og skjald (strofe 17-29). Han fremstiller sig her som gammeltestamentlig profet og ypperstepræst igennem ordlyden og bibelske allusioner. Trompeten, som han blæser "Høit og hardt fra Kirkesvale" (strofe 17), er i 4 Mos 10,2-9 det instrument, Moses og præsterne bruger både til at sammenkalde folket og til at blæse alarm, når Israels folk skal bryde op eller drage i krig mod en fjende. Stroferne om sangen som fugl er et lån fra hans slutdigt i *Roskilde-Saga* og trækker dermed en parallel til reformationstiden – og viser også Grundtvig som reformator. Med citatet fra Kingo fremstiller Grundtvig sig desuden som hans arvtager.

Overskriften til trods bærer indledningsdigtet dog meget mere præg af tordnen end af sang. Da digtet genoptrykkes i *Nordiske Smaadigte* (1838), er dets titel også som konsekvens ændret fra "Sang" til "Skrig".

Oversættelsen

Forlæg

Grundtvigs oversættelsesprojekt ligger i begyndelsen af en vågnende generel interesse for norrøne tekster og middelalderlige kildeskrifter, både i litteraturen og i den filologiske forskning. Året inden udgivelsen af *Prøverne* udkom den første trykte islandske ordbog, der også var suppleret med oldislandske udtryk, exciperet fra håndskrifter i Den Arnamagnæanske Samling: Bjørn Halldórssons islandske-latinske-danske leksikon, udgivet og bearbejdet af Rasmus Rask. At den alligevel ikke var helt tilfredsstillende, var Grundtvig ikke alene om at klage over (1815a, s. 43, note 12).

Udgivelsen af norrøne originaltekster tager først for alvor fart i løbet af 1800-tallet. Der forelå således ingen kritisk udgave af *Heimskringla* – den kom først med Carl Richard Ungers i 1868. Grundtvigs norrøne

forlæg var den af Gerhard Schøning grundlagte københavnske folioudgave (1777-1783), der hovedsageligt baserer sig på Ásgeir Jónssons afskrift af det tabte *Kringla*-manuskript, men også giver nogle læsemåder fra senere papirhåndskrifter. Udgaven er tresproget: ved siden af den norrøne tekst indeholder den en parallel dansk oversættelse, besørget af islænderen Jón Ólafsson, og Schønings latinske version. Fra *Bogfortegnelsen* 1805 ved vi, at Grundtvig selv ejede i det mindste bind 1 af denne udgave, og desuden Peder Claussøn Friis' danske oversættelse – enten i Ole Worms udgave fra 1633 eller den omarbejdede udgave fra 1757. Han har også brugt Johan Peringskiölds islandsk-svensk-latinske udgave fra 1697, som er baseret på Jón Eggertssons afskrift af *Kringla*, og *Olav Tryggvesson's Saga* i Þórður Þorlákssons Skálholt-udgave på originalsproget fra 1689 (se også Lundgreen-Nielsen 2010, s. 56).

For Saxos vedkommende brugte Grundtvig Stephanius' kommenterede udgave i to bind fra 1644-1645 (baseret på Paris-trykket 1514 og Frankfurt-trykket 1576) som forlæg. Desuden benyttede han Vedels oversættelse fra 1575 (i genoptrykket fra 1610), der også optræder i *Bogfortegnelsen* 1805, og Schousbølles fra 1752 (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 58). Vedels oversættelse har Grundtvig skattet højt (1818b, s. XXI), mens han ikke har haft særlig meget til overs for Schousbølles værk (1818b, s. XXII), selv om Toldberg (1946, s. 108) kunne påvise, at han alligevel har draget stor nytte af det. Kun Laurids Thuras gendigtninger af Saxos vers, der indgår hos Schousbølle, har Grundtvig anset for bevaringsværdige (1818b, s. XXXII f.).

Oversættelsesstrategi

Der er desværre ikke bevaret forarbejder til *Prøverne*, som kunne give os direkte indblik i, hvordan Grundtvig arbejdede. Andre oversættelsesprojekter med bevarede forarbejder viser dog, at Grundtvig i et første udkast oversætter rimelig kildenært og til og med lader vanskelige gloser stå uoversat (se Albeck 1949, s. 84). Til slut giver han så det hele en afpudsning, hvor han "sætter stil på" teksten (Albeck 1949, s. 85), og herved fjerner han sig i mange tilfælde ret meget fra udgangsteksten (se også Toldberg 1946). Samme fremgangsmåde synes Grundtvig også at have brugt i arbejdet med Snorres og Saxos værker. *Prøverne* repræsenterer her et mellemtrin, der allerede klart befinder sig hinsides et kladdelignende, filologisk arbejdsstadium, men dog vil komme til at gennemgå en grundig gennemarbejdning på vej til de komplette værker.

At Grundtvig – især i fodnoterne – opfordrer til diskussion og tilbagemelding ved vanskelige steder, skal ikke ses som udtryk for generel filologisk uformåen eller usikkerhed. Det har ikke været hans hensigt at give en filologisk oversættelse (1815a, s. XXX). Hans mål er at skabe en ny litterær enhed, der bevarer de gamle kilders *Aand*, men samtidig kan indgå som en del af samtidens nationallitteratur. I fortalen giver Grundtvig en slags hensigtserklæring om, hvad han agter at gøre med teksterne. I hans billedsprog skal de "klæde sig op" (s. XXIV) og lære "det ny Tungeslag" (s. XXV). Han prøver dermed ikke at efterligne forlæggerens sprog, men "former sin oversættelse således, som han mener Sakse og Snorre vilde have udtrykt sig, hvis de havde levet i begyndelsen af det 19. århundrede", som Rønning formulerer det (1908, bind 2:2, s. 179). Dertil tager han sig en del større friheder, end man ville forvente med moderne oversættelsespraksis i baghovedet. Han ombryder sætningsstrukturer, reorganiserer hele afsnit for at få dem til at flyde bedre og tilføjer ordsprog, når han synes, at det gør teksten mere levende (det sidste dog mest i de endegyldige oversættelser). Man kan sige, at han i prosadelene fjerner sig fra forlæggets tekst, men ikke fra dets materie. At han ikke bare vil tillempe de gamle, allerede eksisterende oversættelser, begrunder han i fortalen til Saxo-oversættelsen således:

Det er med slige gamle Bøger, som med gamle Kar af Guld og Sølv, skal de forbedres, maa de *smeltes* om, og hæve sig som en Phoenix af Asken igien; kun da kan den rette Lighed vindes, kun da kan Bøgerne vorde, hvad de, som Udtryk af forskellige Tidsrum bør være: adskilte efter Bog-Staven, men i Aanden forenede! (1818b, s. XXXII)

Der er også en anden forening, oversættelsen skal skabe, nemlig af Saxos og Snorres værker:

de skinne som Stjerner af første Størrelse paa Nordens historiske Himmel, ja som et vel svagt, men dog troe Sindbillede af det *Tvillingens* Himmel-Tegn, hvorunder Dansk og Norsk historisk er født og uadskillelig forbundet" (fortalen til *Norges Konge-Krønike*, 1818a, s. XLIX).

I *Prøvernes* fortale går Grundtvig til og med så langt at kalde "Dansk og Norsk [...] i *Aanden* et *Ægteskab*" (s. XXV). Denne uløselige forbindelse prøver han at afbilde, idet han søger at sammensmelte *Heimskringla* og *Gesta Danorum* ved at udjævne de sproglige forskelle mellem værkerne. Målet er en litterær enhed, hvor man i grunden ikke skal kunne lægge mærke til, hvornår Snorre slutter og Saxo begynder.

Er det en god oversættelse?

Det har givet anledning til diskussion, både i Grundtvigs samtid og senere, hvorvidt der er kommet en god oversættelse ud af Grundtvigs anstrengelser. Anmeldelserne og Grundtvigs svar derpå, *Literatur-Tidendes Skudsmaal i Henseende til Prøverne af Saxo og Snorro* (1816a, herefter *Skudsmaal*), drejer sig i høj grad om dette spørgsmål.

Spørgsmålet om en oversættelses kvalitet lader sig dog ikke afgøre kategorisk, men afhænger af dens målsætning og funktion. Oversættelsesteoretikeren Louis G. Kelly skelner mellem tre forskellige kategorier af oversættelser, alt efter hvor meget enten originalteksten eller oversætteren dominerer i målsproget (1979, s. 68–108). Oversættelser, der prøver at gøre originalteksten tilgængelig på et andet sprog, men samtidig ønsker at bevare dens egenart, kalder han "symbol". Her underkaster oversætteren sig originalteksten og gengiver den så bogstavtro som muligt, selv om det kan være på bekostning af den sproglige udformning. Med "symptom" betegner han derimod oversættelser, der først og fremmest prøver at overføre tekstens *indhold*. Hvis det skønnes nødvendigt for forståelsen, kan oversætteren her sagtens tilpasse teksten modtagersprogets billedunivers. Skal man dømme efter fortalen, ser det ud, som om Grundtvig selv ville indplacere sig i denne kategori. Hans arbejde må dog snarest falde inden for Kellys sidste kategori "signal", hvor teksten tilpasses en bestemt ideologisk målsætning i modtagerkulturen. Den slags oversættelser kan derfor fjerne sig meget langt fra udgangsteksten.

Hvis man – som Grundtvigs samtidige kritikere – læser hans arbejde med forventning om et resultat, der svarer til de to første kategorier, bliver man selvfølgelig skuffet. Oversættelsen giver ikke svar på, hvad der *præcis* står hos henholdsvis Snorre og Saxo, simpelthen fordi det ikke er *tænkt* som en filologisk oversættelse. Den fungerer dog fint på de præmisser, den er skrevet ud fra, nemlig som en helstøbt litterær enhed med en ideologisk dagsorden.

Behandling af poesien

Mens Grundtvig uden tvivl tager sig vidtgående friheder i prosaen, så fjerner han sig i poesien endnu længere fra forlægget, faktisk så meget, at de fleste af skjaldeversene ikke er til at genkende. Der er enkelte billeder og begreber, han bruger som inspiration – men hans versoversættelser er i grunden egne digte, der godt kan få et helt andet indhold.

Følgende eksempel, Sigvat Tordssons strofe om Tore Hund, skal demonstrere forlæggets struktur og afstanden til Grundtvigs version.

Det bærende kunstneriske element i skaldedigtningen er ikke så meget en poetisk fortælling eller en spændingsbue i et handlingsforløb. Kunsten ligger først og fremmest i *formen*: i metrikken og i valget og sammenfletningen af kenninger (de poetiske omskrivninger). Eksemplet nedenfor har to af disse. Den første kan man kalde en klassisk kenning: 'guldets træ', som står for 'mand'. Den anden, 'kamp-husets storms jægerhegnets *brótt*' består af hele fire led, der bygger på hinanden: '*Kamphus*' betyder 'skjold'; 'skjoldets *storm*' er slaget; 'slagets *jægerhegn*' står igen for 'skjold'; 'skjoldets *brótt*' (=Odin) betyder 'kriger'.

Versets prosaiske udsagn kan derimod faktisk virke ret lapidarisk. Man kan sige, at strofen fremstiller et kunstfærdigt vævet billede af Tore Hunds mod i det øjeblik, da han kæmper mod kong Olav. At digtet er svært at gennemskue, er ingen tilfældighed: Stroferne skulle gerne have træk af en gåde – man skulle kunne gå og 'tygge' lidt på dem. Der var også mange i skaldenes samtid, der ikke kunne forstå meningen, for skaldedigtningen var en elitær kunstform, der blev dyrket af overklassen og bl.a. trak på sit helt eget ordforråd.

Hvis man sammenligner Sigvats strofe og Grundtvigs digt, ser man, at Grundtvig forbigår forlæggets indledende sætning. Det mest påfaldende er dog, at Tores kamppåklædning (rensdyrkoften, her repræsenteret som "Hud", "Skind" og "Finne-Skjold") og hans sår på hånden slet ikke nævnes hos Sigvat. Disse inddrager Grundtvig fra Snorres prosakontekst. Grundtvigs sidste tre verslinjer fremstiller kong Olav (eller hans sværd) som handlende subjekt, hvilket heller ikke kan findes i forlægget. Her er det udelukkende Tores død og mod, der behandles.

Þollr dyllr saðra
snilli

seims, en þat
veitk heiman,

Ei var det i
Kjæmpelud
Hunden
barkede
sin Hud;

— hverr sæi
Hunds verk
stærri

hugstórs —, es
frýr Þóri,

es þvergarða
þorði

Þrótt, hinns
framm of sótti,

glyggs í gogn at
hoggva

gunnranns
konungmanni.

*Erfidrápa Óláfs
helga*, strofe 17,
ed. Judith Jesch
(2012, s. 684)

Det guldets træ [dvs. den mand], der bebrejder Tore, fortier ægte duelighed, det véd jeg hjemmefra.– Hvem kunne have set større gerninger af den modige “Hund”? –, da kamp-husets storms jægerhegnetts Þrótt [dvs. krigeren], som pressede fremad, turde hugge efter kongen.

Større
Daad som
større
Sind,

Om end ei
saa tykt et
Skind,
Saae man
paa den
Dogge
bold,
Som ei
frygted
Finne-
Skjold,
Satte over
Grøft og
Gjærde,
Beed i
Thore,
Haand for
Hærde.

Grundtvig
1815a, s.
48.

Poesien i begge værker har også givet Grundtvigs forgængere problemer. I Claussøns *Heimskringla*-oversættelse er versene helt udeladt, mens Vedel vælger at gengive Saxos poesi i prosa. Den ret kildenære, ligedeles prosaiske oversættelse af skjaldeversene i Schønings udgave, som Jón Ólafsson stod for, gengiver også deres komplicerede formelle opbygning – og det bryder Grundtvig sig slet ikke om (Grundtvig 1815a, s. XXXIII). I fortalen beretter Grundtvig, at han i første omgang prøvede at overholde de norrøne formkrav inklusive bogstavrim, men måtte sande, at resultatet ikke blev tilfredsstillende. Han “tog derfor Skeen i en anden Haand” (s. XXXIII) og gav digtene deres egen moderne, omend arkaiserende danske form. Som oversætter stræber han først og fremmest efter, at versene skulle “beholde Livlighed og Velklang”, dog “uden at tabe deres Aand og Indhold” (s. XXXII) – og til dette formål må de gerne forkortes, forlænges eller omsmeltes til en anden form. I Snorres tilfælde føler han sig berettiget til det, fordi han mener, at versene – udover at fungere som historiske belæg – “ei have andet poetisk Værd, end enkelte Billedudtryk og vittige [dvs. kunstfærdige] Vendinger” (s. XXXII).

* I et brev til Selskabet for Norges Vel fra juli 1812 formulerer Grundtvig det endnu skarpere: Stort poetisk Værd have, som bekendt, de fleste Vers i Snorro ikke, saasom de alle ere fra det Tidsrum under og efter Harald Haarfager da kunstig Versebygning og pralende Ord skulde erstatte Mangelen paa høie Tanker og ukunstlet Ynde, men gør det, naturligviis, som de fleste af vor Tids Surrogater, kun for Børn og Narre. Imidlertid er der stor Forskiel, Eivind Skaldespiller havde herlige lyse Øieblikke, hos Thjodolf findes mangengang en gribende, trohjertig Vending midt i den brammende Ordkløgt. Nu tænker jeg som saa, hvor Saadant findes der hjemler det Verset Ret til Oversættelse, men hvor Kunsten mere bestaar i høitragende mest mythologiske Ord, eller hvor det slet ikke indeholder Andet end hvad der staar foran i Prosa, synes det mig ei Umagen værd at spille Tid og Ord, aldenstund Lægmand ei deri kan finde mindste Behag eller Forstand. At Versene for en Gransker baade som Stadfæstelse og Vidnesbyrd altid blive mærkværdige er en anden Sag. Dette om Valget og hvad nu Oversættelsen angaaer da gør jeg mig til Lov at give Meningen, saavidt jeg kan komme efter den uforfalsket. (Citeret efter Johansen 1968, s. 57.)

For en moderne opfattelse af oversætters professionalitet virker det besynderligt, hvor frimodigt Grundtvig medgiver, at han ofte ikke helt forstår meningen i de norrøne vers. At han prøver at skyde skylden for dette på skjaldene (Grundtvig 1815a, s. XXXIII, note 3), kunne anmelderen i *Dansk Litteratur-Tidende* (Müller 1816, s. 127) også kun tage som en spøg. (Som det fremgår af Grundtvigs replik i *Skudsmaal*, var det imidlertid ikke spøgefult ment.) Grundtvig oplever ikke sin egen mangel på forståelse som en ulempe, tværtimod afleder han deraf en ret til at indflette nye, pasticheagtige efterligninger: “Har jeg da ikke meget mere Lov til at sige: de af Versene hos Snorro som jeg forstaaer og finder poetiske vil jeg stræbe at oversætte, hvor jeg derimod kun finder eller forstaaer enkelte Billed-Udtryk eller vittige Vendinger, der vil jeg benytte dem paa det Bedste” (1816a, s. 59). Han mener, at dette ville give læseren “en sandere Forestilling om de gamle Skjaldekvad” end en tro oversættelse ville kunne levere (1816a, s. 59).

Når det gælder Saxo, opfatter Grundtvig ligefrem sin omdigtning som en befrielsesgerning: “som jeg dog

med Hjertensfryd har udløst af det latinske Snørliv og Krumlæg, saa de igien kan trække Veiret frit i Fædrelandets Luft, og rette Benene i gode, gamle, danske, magelige Riim" (1815a, s. XXXIV). Hans "befrielse" gælder ikke kun Saxos vers. Han gengiver også afsnit på vers, der er sat i prosa hos Saxo, "fordi han ei har kunnet faae den i Skik paa Latin" (s. 73, note 19).

Der er enighed i forskningen om, at Saxo i sine indlagte vers har arbejdet ud fra norrøne og gammeldanske skjaldekvad. Der har været flere rekonstruktionsforsøg senere i 1800-tallet (fx af Axel Olrik), men det er netop ikke Grundtvigs ærinde her. Han prøver *ikke* at genskabe Saxos forlæg, men at skabe gendigtninger, der formår at "give Talens Indhold i de bedste Riim og Lignelser jeg kan faae fat med Øret vendt mod Oldtids Røst" (s. 73, note 19).

Tekstudvalg

Selv om Grundtvig ikke gør rede for, hvorfor han har valgt akkurat disse afsnit af Snorres og Saxos værker, er udvalget med sikkerhed alt andet end tilfældigt.

Beretningen om slaget ved Stiklestad udgør kernestykket ikke blot i *Olav den Helliges Saga*, men i hele *Heimskringla*. Den bærer på mange måder præg af en hagiografi – den norske nationalhelgens 'martyrdød' – og markerer kristianiseringen af Norge. Fortællingen har fungeret som national grundlæggelsesmyte for det norske kongerige. Under Norges uafhængighedsproces blev *Heimskringla*, og i særdeleshed *Olav den Helliges Saga*, brugt aktivt som element i den nye stats 'nationbuilding' (Jørgensen 2010).

Grundtvig vælger denne episode med dens meget velfungerende dramatik og spænding som en slags smagsprøve, der skal give appetit på mere. I dens egenskab af subscriptionsindbydelse er *Prøverne* jo en form for 'reklamepamflet'. Samtidig sigter Grundtvig helt åbenbart også på at ramme en nerve i tidens politiske diskussion. Oversættelserne skal engagere nordmændene i lige så høj grad som danskerne.

Saxos 7. bog indeholder en række fortællinger, der handler om kærlighed, loyalitet og ære. De tre episoder, Grundtvig har valgt her, minder meget om folkesagnsstof – fortællingen om Hagbard og Signe er faktisk også overleveret i en folkevis (DgF 20). Grundtvig forstærker dette træk i sin oversættelse ved brugen af arkaiserende ord (som 'dressel') og udtryk, der decideret hører hjemme i folkevisegenren (som 'borgeled' og 'glavind'). Det er næppe heller uden betydning, at Oehlenschlägers tragedie *Hagbarth og Signe* var udkommet i samme år. Dermed var stoffet allerede præsent i det litterære miljø.

Episoderne og deres sproglige dragt viser Saxo som en livlig, folkelig forfatter og adskiller sig herved fra hans ellers gængse (og ganske korrekte) image som elitær historiker, der dyrkede den højliterære latinske stil. Grundtvig præsenterer dermed *Gesta Danorum* som den historiske *folkebog*, han ønskede værket skulle læses som, selv om dette ligger langt fra Saxos oprindelige intention.

Modtagelsen

I året efter udgivelsen af *Prøverne* blev Selskabet for Nordens Oldskrifter, det vil i praksis sige Christen Pram, Willum Frederik Treschow og Grundtvig, nødt til at udsende en *Kundgjørelse angaaende Udgaven af Saxos og Snorros Krøniker*, dateret den 3. august 1816, hvori de erklærer, at der ikke var kommet tilstrækkeligt mange finansielle bidrag ind endnu, og at det derfor ikke var muligt at "have bragt Halvdelen af Værket for Lyset", som det oprindeligt var planlagt. Skriftet indeholder også en oversigt over de allerede indløbne indtægter (se Schrøder 1905, sp. 813 f.).

At indsamlingen tog længere tid end antaget, synes dog ikke at være et tegn på manglende interesse for projektet. I sidste ende synes det decentrale netværk af formidlere og indsamlere at være nået ud til det folkelige publikum, Grundtvig havde ønsket at henvende sig til – i alt fald for *Prøvernes* vedkommende. Der er bevaret et brev fra en meget taknemmelig læser, adjunkt Mülertz i Odense, dateret 28. maj 1816, der bl.a. skriver: "Men Intet glæder mig dog mere, end det Haab, at vi dog maatte faae Saxo og Snorre udgivet fra Deres Haand, og det paa et Sprog, som er ægte dansk, og ikke hint jammerlige Jargon, der nu skal passere for smukt Dansk og er Intet" (Grundtvig 1924-1926, bind 1, s. 419, også citeret hos Rønning 1908, s. 182).

Modtagelsen i de akademiske kredse var derimod mere blandet. I 1816 blev *Prøverne* anmeldt i to tidsskrifter – af Christian Molbech i *Athenes* januarudgave og af Peter Erasmus Müller i *Dansk Litteratur-Tidende* nr. 7-9. Anmeldelserne var overvejende velvillige, omend der blev rejst kritik mod frihederne i

Grundtvigs oversættelser, især i versene. Han selv tog til skarpt og til dels usagligt genmæle med publikationen *Literatur-Tidendes Skudsmaal i Henseende til Prøverne af Saxo og Snorro* (1816a).

Anvendt litteratur

Trykt

- Albeck, Gustav (1949) "Bemærkninger til nogle nyere sprog- og litteraturvidenskabelige Afhandlinger om N.F.S. Grundtvig" i *Grundtvig-Studier*, 1949, s. 79-90. København
- Björn Halldórsson (1814) *Lexicon islandico-latino-danicum Biörnnonis Haldorsonii* (da. *Biørn Haldorsens islandske Lexikon*), udg. Rasmus Kristian Rask. København
- Grundtvig, N.F.S. (1812) *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1814a) *Herren kommer! Prædiken over Første Advents Evangelium til Høimesse paa Frederiksberg*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1814b) *Roskilde-Riim*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1814c) *Roskilde-Saga til Oplysning af Roskilde-Riim*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1815a) *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1815b) *Imod den lille Anklager, det er Prof. H.C. Ørsted, med Beviis for at Schellings Philosophie er uchristelig, ugudelig og løgnagtig*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1815c) *Europa, Frankrig og Napoleon en dansk historisk Betragtning*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1815d) "Et Par Ord om det nys udkomne angelsaksiske Digt" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 29. juli, nr. 60, sp. 945-952; 8. august, nr. 63, sp. 998-1002; 12. august, nr. 64, sp. 1009-1015; 15. august, nr. 65, sp. 1025-1030 & 19. august, nr. 66, sp. 1045-1047. København
- Grundtvig, N.F.S. (1816a) *Literatur-Tidendes Skudsmaal i Henseende til Prøverne af Saxo og Snorro*. København
- Grundtvig, N.F.S., Christen Henriksen Pram & Willum Frederik Treschow (1816b) *Kundgjørelse angaaende Udgaven af Saxos og Snorros Krøniker*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1818a), se Snorri Sturluson (1818-1822), bind 1
- Grundtvig, N.F.S. (1818b), se Saxo Grammaticus (1818-1823), bind 1
- Grundtvig, N.F.S. (1820) *Bjowulfs Drape. Et Gothisk Helte-Digt fra forrige Aar-Tusinde af Angel-Saxisk paa Danske Riim*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1838) *Nordiske Smaadigte*. Christiania
- Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig bind 1-2. København
- Jesch, Judith udg. (2012) "Sigvatr Þórðarson: Erfidrápa Óláfs helga" i *Poetry from the Kings' Sagas 1: From Mythical Times to c. 1035*, udg. Diana Whaley, bind 2, s. 663-698. Turnhout
- Johansen, Steen (1968) "Hvorledes kom Grundtvig til at oversætte Saxo og Snorre?" i *Grundtvig-Studier* 1968, s. 53-64. København
- Jørgensen, Jon Gunnar (2010) "Saxo og Snorre i Danmark og Norge" i *Saxo og Snorre*, udg. Jon Gunnar Jørgensen, Karsten Friis-Jensen & Else Mundal, s. 77-92. København
- Kelly, Louis G. (1979) *The True Interpreter: A History of Translation. Theory and Practice in the West*. Oxford
- Kingo, Thomas (1689) *Danmarks og Norges Kirkers Forordnede Psalme-Bog. Vinter-Parten. Efter sær Kongel. Befalning, af Salig D. Mort. Luthers, saa og andre Gudfrygtige Lærde Mænds Sange og gamle Kirke-Psalmer sammendragen, og med en stoor Deel til Højtiderne, Søndagene og Fasten igiennem forbedret*. Odense
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819* 1-2. København
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (2010) "N.F.S. Grundtvig og Saxo og Snorre" i *Saxo og Snorre*, udg. Jon Gunnar Jørgensen, Karsten Friis-Jensen & Else Mundal, s. 37-75. København
- Molbech, Christian (1816) "[Anmeldelse af *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker*]" i *Athene. Et Maanedsskrift*, nr. 1, s. 70-88. København
- Müller, Peter Erasmus (1816) "[Anmeldelse af *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker*]" i *Dansk Litteratur-Tidende*, nr. 7, s. 97-101, nr. 8, s. 113-128 & nr. 9, s. 139-144. København
- Oehlenschläger, Adam (1815) *Hagbarth og Signe. Tragødie*. København
- Rønning, Frederik (1908) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede* 2. København
- Saxo Grammaticus (1514) *Danorum Regum heroumque Historię stilo elegantia Saxone Grammatico natione Sialandico necnon Roskildensis ecclesię præposito. ab hinc supra trecentos annos conscriptę et*

- nunc primum literaria serie illustratę tersissimeque impressę*, udg. Christiern Pedersen. Paris
- Saxo Grammaticus (1576) *Danica historia libris xvi, annis ab hinc trecentis qvinquaginta summa verborum elegantia, magna sententiarum grauitate, rerum denique admiranda varietate, intermixtis aliarum quoque Gentium historijs, conscripta*. Frankfurt am Main
 - Saxo Grammaticus (1610 [1575]) *Den Danske krønike Som Saxo Grammaticus skreff, Halfffierte Hundrede Aar forleden. Først aff Latinen vdsæt, flittelige offuerseet oc forbedret, Aar M. D. LXXV. Oc nu, effter Kongelig Mayestatz Privilegium i 10. Aar icke at maa efftertryckis, Paa Ny Prentet*, udg. Anders Sørensen Vedel. København
 - Saxo Grammaticus (1752) *Saxonis Grammatici Historia Danica, Paa Dansk. Eller den Danske Historie Som Saxo Grammaticus Efter Den store Erke-Biskop Absalons Ordre, Udi Kong Waldmar den Andens Tid, Paa Latin haver sammenskrevet indeholdende det dansk folkes bedrifter og kongernes beskrivelse fra kong Dan I. indtil kong Knud, Waldemars søn. Og Nu med Flid paa ny udi det Danske Sprog er oversat, Samt Med Anmærkninger af andre Historiske Skrifter oplyst og forklaret*, overs. [Sejer Schousbølle], udg. A.H. Godiche. København
 - Saxo Grammaticus (1818-1823) *Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus fordansket ved Nik. Fred. Sev. Grundtvig* 1-3. København
 - Saxo-oversættelsen (1818b), se Saxo Grammaticus (1818-1823), bind 1
 - Schrøder, Ludwig (1905) "Om Grundtvigs Oversættelser af Sakse og Snorre" i *Højskolebladet*, nr. 26, sp. 809-816 og sp. 851-856. Kolding
 - Stephanius, Stephanus Johannis (1644-1645) *Stephani Johannis Stephanii Notae uberiores in Historiam Danicam Saxonis Grammatici* (da. Udførlig kommentar til Danmarkshistorien af Saxo Grammaticus). Sorø
 - Snorri Sturluson (1633) *Snorre Sturlesøns Norske Kongers Chronica. Vdsat paa Danske [...] Nu nyligen menige mand til gaffn igiennemseet/ continuerit oc til Trycken forferdiget*, overs. Peder Claussøn, udg. Ole Worm. København
 - Snorri Sturluson (1697) *Heims Kringla, eller Snorre Sturlusons Nordländske Konunga Sögor. Sive Historiæ Regum Septentrionalium, å Snorrone Sturlonide*, udg. Johann Peringskiöld. Stockholm
 - Snorri Sturluson (1757) *Snorre Sturlesøns Norske Kongers Chronica. Vdsat paa Danske [...] nu paa nye oplagt og formeret med Tillæg af adskillige Steder i Snorre Sturlesen, som i Bemeldte Herr Peder Clausens Oversættelse vare udeladte. Tillige med en hosføyed Chronologie over Kongernes Regierings Tiid fra Harald Haarfager til Kong Oluf, samt deres Slægt-Register, som ogsaa en kort Beskrivelse over Norge, Island, Færøerne og Grønland*, overs. Peder Claussøn, udg. Ole Worm [& Sejer Schousbølle]. København
 - Snorri Sturluson (1777-1783) *Heimskringla edr Noregs Konunga Sögor, af Snorra Sturlusyni. Snorre Sturlesons Norske Kongers Historie. Historia Regum Norvegorum conscripta a Snorrio Sturlæ Filio quæ sumtibus serenissimi et clementissimi principis, Daniæ Norvegiæque hæredis Frederici Magni regis, Frederici, filii. Nova, emendata et aucta editione [...] 1-3*, udg. Gerhard Schøning & Skúli Thorlacius. København
 - Snorri Sturluson (1818-1822) *Norges Konge-Krønike af Snorro Sturlesøn fordansket ved Nik. Fred. Sev. Grundtvig* 1-3. København
 - Snorri Sturluson (1868) *Heimskringla eller Norges Kongesagaer af Snorre Sturlassøn*, udg. Carl Richard Unger. Christiania
 - Thorkelin, Grímur Jónsson udg. (1815) *De Danorum Rebus Gestis Secul. III & IV. Poëma Danicum dialecto Anglosaxonica. Ex Bibliotheca Cottoniana Musaei Britannici [Beowulf]*. København
 - Toldberg, Helge (1946) *Grundtvig som Filolog*. København
 - Torlacius, Theodorus udg. (1689) *Saga þess Haloflega Herra Olafs Tryggvasonar Noregs Kongs*. Skálholt

Utrykt

- Grundtvig, N.F.S. (1809) "Lidet om Saxo og Snorro. Sammenskrevet af Nik. Fred. Sev. Grundtvig som Alumn paa Valkendorfs Kollegium", Fasc. 240, manuskript i Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København
- Grundtvig, N.F.S. (1809?) "Saxos tredie Bog. En Prøveoversættelse af N.F.S. Grundtvig som Alumn paa Valkendorfs Kollegium", Fasc. 241.1, manuskript i Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København
- Grundtvig, N.F.S. (1814) "Et Ord til Danske om Snorros Norske Krønike med Prøve af en ny Fordanskning", Fasc. 246.6, manuskript i Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København
- Snorri Sturluson (1258-1264) "Kringla", Codex Academicus Primus, manuskript i Den Arnamagnæanske Samling, København [tabt i Københavns brand i 1728], anonym skriver
- Snorri Sturluson (1675-1699) "Noregs Konunga sögur, Vol I-III", AM 35-36-63 fol, manuskript i Den Arnamagnæanske Samling, København, skrevet af Ásgeir Jónsson
- Snorri Sturluson (1681-1682) "Heimskringla", Holm papp 18 fol, manuskript i Kungliga biblioteket,

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

Stockholm, skrevet af Jón Eggertsson